

УДК 811.161.2+811.162.1]’373.7-055.2
DOI: 10.18523/lcmp2522-9281.2024.10.135-161

Ірина Шкіцька

Західноукраїнський національний університет
Тернопіль, Україна
i.shkitska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0252-8111>

Iryna Shkitska

West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine
i.shkitska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0252-8111>

**ВІДОБРАЖЕННЯ СТЕРЕОТИПНИХ УЯВЛЕНЬ
ПРО ЖІНОК У ПАРЕМІЯХ:
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ**

Abstract

**REFLECTION OF STEREOTYPICAL
PERCEPTIONS OF WOMEN IN PAREMIAS:
POLISH-UKRAINIAN PARALLELS**

Background. In today's globalized world, scholarly inquiries that delve into the peculiarities of mentalities and uncover the cultural richness of various ethnic groups have become increasingly relevant. This statement is also applies to linguistic studies, which focus on comparing the

verbal manifestations of the cultural heritage of the Polish and Ukrainian peoples.

Contribution to the research field. *Based on the phraseological and paremiological material of the Polish and Ukrainian languages, the author conducts a comparative analysis of the verbalization of stereotypical perceptions of women. The stereotypical views on the character traits of women, their attitude towards their appearance, and the creation of a family are highlighted. The typical character traits attributed to women are identified, and the means of their verbalization are characterized; the ways and means of demonizing women, reflected in proverbs, are shown. The differences in stereotypical perceptions of women in Polish and Ukrainian cultures are revealed.*

Purpose. *The research aims to compare the peculiarities of verbalization of stereotypical perceptions of women in Polish and Ukrainian paremias.*

Methods. *The primary methods employed in this article include descriptive analysis and analytical and synthetic methods, such as structural, quantitative, and comparative analysis. The descriptive method enabled the systematization of semantic varieties of Polish and Ukrainian paremias reflecting stereotypical views of women. The classification method was applied to systematize the results of the study of Polish and Ukrainian paremias reflecting stereotypical views of women, as well as to identify semantic varieties of paremias on the studied topic and structure their means of verbalization. The analytical and synthetic methods ensured the processing of the achievements of scholars in the field of phraseology. They made it possible to characterize paremias that reflect stereotypical views of women. The structural analysis method enabled the identification of components in paremias, the establishment of relationships between them, and in particular, made it possible to determine the semantic dominants among the means of verbalizing stereotypes about women in the phraseological and paremiological material of the Polish and Ukrainian languages. The quantitative analysis method was used to characterize the frequency of representation of various semantic varieties of paremias on the studied topic. The comparative analysis method was applied to compare Polish and Ukrainian paremias reflecting stereotypical views of women in terms of semantics and the linguistic means presented in them.*

Results. *Polish and Ukrainian paremiology reflects stereotypical assertions that women aspire to create families, cannot fulfill themselves without a man, and are unable to be happy without one. The phraseology and paremiology of both languages reveal a shared understanding of motherhood as a normal and expected state. Evaluations of women based on their appearance and a focus on female beauty are more prevalent in Ukrainian phraseological and paremiological material. However, the claim of women's excessive attention to their*

appearance is present in the paremies of both compared languages. The stereotypical assessment of women's intellectual abilities, physical strength, and endurance, as reflected in Polish and Ukrainian paremies, is characterized by ambiguity. A common feature of both languages is the allusion to the irrationality, illogicality, tearfulness, and emotional instability of women. The large group of paremies reflects stereotypical notions of women's character traits. The demonization of women is vividly expressed in the phraseological and paremiological material of both Polish and Ukrainian languages, manifested in statements that a woman can surpass evil spirits in wickedness, is similar to them, and is the embodiment of evil. The image of a woman as a temptress and the stereotypical notion of women as timid and wasteful are typical of Polish and Ukrainian paremies. Ukrainian paremies emphasize the flexibility and compliance of women, especially young ones, and their preferences — a love for dancing, sweets, and fussiness in food.

Discussion. *While Polish and Ukrainian proverbs often position women as guardians and keepers of the domestic hearth, negative stereotypical characteristics of women dominate. The analyzed phraseological and paremiological material reveals views of women's work as being easier and less valuable, and of women themselves as being unable to hold leadership positions or perform significant social roles. A promising avenue for future research is a comparative analysis of the individual traits of women as depicted in Polish and Ukrainian proverbs.*

Keywords: paremias, Polish language, Ukrainian language, phraseological and paremiological material, stereotypical perceptions of women, means of verbalization of gender stereotypes.

У статті на фразеологічно-паремійному матеріалі польської та української мов здійснено порівняльний аналіз стереотипних уявлень про жінок. Виокремлено стереотипні погляди на риси характеру представниць жіночої статі, їхнє ставлення до своєї зовнішності, створення сім'ї. Визначено типові риси характеру, приписувані жінкам, схарактеризовано засоби їх вербалізації. Стереотипну оцінку розумових здібностей, фізичної сили та витривалості представниць жіночої статі, віддзеркалену в прислів'ях і приказках, трактовано як неоднозначну. З'ясовано відмінності у стереотипних уявленнях про жінок у польській і українській культурах.

Ключові слова: паремії, польська мова, українська мова, фразеологічно-паремійний матеріал, стереотипні уявлення про жінок, засоби вербалізації гендерних стереотипів.

1. Вступ

Активізація глобалізаційних процесів і стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій посилюють міжнародну інтеракцію, що, зі свого боку, висуває на перший план питання збереження національних мов і культур та налагодження гармонійної міжкультурної комунікації. З огляду на це наукові розвідки, сфокусовані на виявленні специфіки ментальності й розкритті культурного багатства різних етносів, набувають особливої актуальності. Сказане стосується й мовознавчих студій, предметом розгляду яких є порівняння вербального вияву культурного спадку польського і українського народів. У зв'язку з посиленням феміністичних рухів у сучасному світі й поживаленням досліджень із порівняльного мовознавства наукові студії, присвячені вивченню вербалізації образу жінки на матеріалі польських і українських паремій, відповідають запитам сучасного суспільства і науки про мову.

2. Теоретико-методологічне підґрунтя

Гендерний напрям у мовознавстві зародився у 70-х роках ХХ ст. Представлення гендеру в мові привертає увагу багатьох науковців, зокрема Е. Єнджейко (Jędrzejko, 1994), Т. Сукаленко (Сукаленко, 2010), О. Кісь (Кісь, 2012), Т. Космеди, Н. Карпенко, Т. Осіпової, Л. Саліонович, О. Халіман (Гендерна лінгвістика в Україні, 2014; Космеда & Халіман, 2024), М. Лозицької (Лозицька, 2021), Ю. Макарець (Макарець, 2023) та ін. Вербалізація гендерних стереотипів у пареміях була предметом наукових розвідок лінгвістів на матеріалі різних мов, зокрема української (Бойко, 2011; Ковальчук & Алексєєв, 2019), німецької (Лозицька, 2021), української та німецької (Капак, 2010), української та англійської (Пруднікова, 2019), норвезької та польської (Olszewska, 2023). Зокрема, М. Ковальчук і В. Алексєєв з'ясували композиційні особливості паремій на позначення гендерних стереотипів і виявили специфіку функціонування власних імен у них (Ковальчук & Алексєєв, 2019). Ю. Капак виокремив універсальне та ідіоетнічне в гендерних стереотипах, вербалізованих у вигляді фразеологізмів (Капак, 2010). Висвітленню «жіночих» стереотипів в українських пареміях присвячена праця І. Гапєєвої (Гапєєва, 2018). Проте, незважаючи на істотні напрацювання знавців фразеології у сфері гендерної лінгвістики, залишається ніша для подальшого вивчення репрезентації гендеру в мові.

Метою нашої розвідки є здійснення порівняльного аналізу особливостей вербалізації стереотипних уявлень про представниць жіночої статі в польських та українських пареміях.

Методи дослідження. Основними методами, використаними у статті, постають описовий метод, методи аналізу та синтезу, зокрема структурного, кількісного і порівняльного аналізу.

Описовий метод дав можливість систематизувати семантичні різновиди польських і українських паремій, що відображають стереотипні уявлення про жінок. Цей метод охоплює прийоми спостереження (з інтуїтивним виділенням мовних одиниць і зведенням їх у сукупності), зіставлення, узагальнення та інтерпретації.

За допомогою прийому *спостереження* виокремлено польські та українські паремії, у яких вербалізовано стереотипні уявлення про жінок.

Приєм зіставлення слугував порівнянню особливостей репрезентації стереотипів про представниць жіночої статі в польських та українських пареміях, аналізу засобів мовного вираження цих стереотипів на фразеологічно-паремійному матеріалі порівнюваних мов.

Приєм узагальнення сприяв виокремленню семантичних різновидів паремій, що відображають стереотипні уявлення про представниць жіночої статі, окресленню тенденцій розвитку наукових розвідок у сфері фразеології та гендерної лінгвістики.

Приєм інтерпретації (тлумачення сутності мовних явищ) уможливив узагальнення підходів учених до вивчення фразеологічно-паремійного матеріалу, що засвідчує стереотипні погляди на жінок, а також використовувався для пояснення значень паремій.

Класифікаційний метод застосовано для систематизації результатів вивчення польських і українських паремій, що відображають стереотипні уявлення про жінок, а також для виявлення семантичних різновидів паремій досліджуваної тематики, структурування засобів їх вербалізації.

Методи аналізу та синтезу забезпечили опрацювання здобутків учених у царині фразеології, дали змогу схарактеризувати паремії, у яких відбито стереотипні уявлення про жінок.

Метод структурного аналізу уможливив виокремлення складників у пареміях, установлення зв'язків між ними, зокрема дав змогу визначити семантичні домінанти серед засобів вербалізації стереотипів про жінок на фразеологічно-паремійному матеріалі польської та української мов.

Метод кількісного аналізу використано для характеристики частотності репрезентації тих чи тих семантичних різновидів паремій досліджуваної тематики.

Метод порівняльного аналізу застосовано для зіставлення польських і українських паремій, що відображають стереотипні уявлення про представниць жіночої статі, за семантикою та з позиції представлених у них мовних засобів.

3. Матеріал дослідження

Матеріалом роботи слугувала авторська картотека, що налічує близько 1500 прикладів польських і 1450 українських паремій про жінок, укладена методом суцільної вибірки з польських та українських збірок прислів'їв і приказок, зокрема (Adalberg, 1889–1894; Плав'юк, 1946; Українські прислів'я, 1992; Плав'юк, 1996; Пазяк, 2001; Номис, 2003; Панасенко, 2012; Białek, 2012; Przysłowia polskie, 2012; Wikisłownik, 2023).

4. Засоби вербалізації стереотипів про жінок у польських і українських паремій

Як стійкі та спрощені образи людини або явища, сформовані під впливом соціуму або власного досвіду, стереотипи є невід'ємним складником буденної свідомості, полегшують життя людей, допомагають заощаджувати час на аналіз ситуацій, але не завжди вирізняються об'єктивністю та раціональністю. Стереотипізація і ціннісна шкала гендеру неоднакові в різних культурах (Капак, 2010, с. 269; Бойко, 2011, с. 236), тому їх порівняння, особливо на матеріалі паремій — сконденсованого досвіду етносу та відображення ментальності, становлять великий науковий інтерес. О. Селіванова фразеологізми та паремії вважає символами нелокального соціокультурного поля етнічного суспільства, оскільки вони «у стійкій формі фіксують особливості емічної реальності, колективного рефлексивного досвіду етносу, стереотипи етносвідомості та архетипи колективного несвідомого» (Селіванова, 2012, с. 171).

У традиційному польському та українському суспільствах панувала думка про те, що всі молоді особи жіночої статі хочуть вийти заміж. Оскільки в давнину жінці було економічно важко утримувати себе та дітей і з боку соціуму чинився великий тиск на самотніх осіб жіночої статі, цілком природним було виникнення стереотипу про прагнення представниць прекрасної статі створити сім'ю. Це підтверджує низка польських і українських паремій:

- (1) *Już mi się kończy szesnaście latek, czas się zapisać w rejestr męzatek* (Adalberg, 1889–1894, s. 298); *Na świętego Mikołaja ciekawość się podwaja: panny patrzą pod poduszki, czy tam niema jakiej duszki, a chłopczyki wprzód macają, jaki towar dla się mają* (Adalberg, 1889–1894, s. 307); *Na świętego Andrzeja błyska pannom nadzieja* (wtróžby dotyczące zamążpójścia) (Wikisłownik); *Kwapi się, by popówna za mąż* (Adalberg, 1889–1894, s. 254); *Od M. Boskiej Gromnic będą dziewki trąbić* (Т. j. będą плакаć, žalować, że dotąd за маз не wyszły) (Adalberg, 1889–1894, s. 679); *Так вони й рябцем* (заміж дівчата) (Номис, 2003, с. 184); *Свята Покровонько, покрий мені головоньку, яков таков онучею, хай дівкою не мучуся* (Плав'юк, 1946, с. 259); *Пройшла уже й Покрова — заревла дівка, як корова; Покрівонько, покрий мені голівоньку: хоч ганчіркою, аби я була жінкою* (Панасенко, 2012, с. 17); *Боже мій, Боже мій! Стороною дощик іде — поливає, а на мою роженку і немає* (Номис, 2003, с. 284); *Аж регне заміж, та ніхто не свата; Заговіла — бодай батеньку хата згоріла* (не вийшла заміж) (Номис, 2003, с. 184); *Не скакали б дівки дрібно, якби того непотрібно* (Плав'юк, 1946, с. 100); *До Дмитра дівка хитра* (Плав'юк, 1946, с. 102); *Сорока скрегоче, дівка того хоче, бо гості будуть*¹ (Плав'юк, 1946, с. 317); *На безлюдді і дяк чоловік; На безриб'ю і рак руда, на безлюддю і Хома чоловік* (Панасенко, 2012, с. 259); *Не хоче, як дід калача, а дівка заміж* (Пазяк, 2001, с. 215); *Поти дівка не оддасися, поки не осудять* (Номис, 2003, с. 186); *Дівчину не жичать, а віддають* (Плав'юк, 1946, с. 43).

Яскраво вираженою в польських та українських пареміях є і думка про те, що жінка без чоловіка не може себе реалізувати і бути щасливою:

- (2) *Baba bez chłopa, jak chalupa bez płota* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/b/>); *Koń jeźdźcem, żona mężem stoi* (Adalberg, 1889–1894, s. 221); *Nie żona zdołi męża, ale mąż żonę* (Adalberg, 1889–1894, s. 653); *Szczęście niewieście, fortuna chłopia* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Дівка не без щастя, козак не без долі* (Українські прислів'я, 1992, с. 85); *Жінка без мужа і пити не дужа* (Номис, 2003, с. 187); *Хоч мужичок з кулачок, так мужня жона* (Номис, 2003, с. 189); *Баба без діда, як борщ без хліба* (Плав'юк, 1946, с. 4); *Без газди які жінці гаразди* (Плав'юк, 1946, с. 87); *Краще сім раз горіти, ніж один раз одвоіти* (Українські прислів'я, 1992, с. 82).

Фразеологічно-паремійний матеріал обох порівнюваних мов показує, що чоловіки «люблять очима, а жінки — вухами»:

- (3) *Miłość mężczyźnie wchodzi przez oczy, a kobiecie przez uszy* (Adalberg, 1889–1894, s. 309); *Чоловік любить очима, а жінка — вухами* (з усного мовлення).

Приказки *Każda Maryna może mieć syna* (Adalberg, 1889–1894, s. 288); *Була б жінка, діти будуть* (Номис, 2003, с. 190); *Аби дружинка, дасть*

¹ У ворожінні скреготання сороки означало прихід сватів (Плав'юк, 1946, с. 317).

Бог дитинку (Номис, 2003, с. 190) репрезентують материнство як щось природне та звичне.

Для традиційних культур характерне стереотипне уявлення про те, що жінка повинна бути вродливою (фізично привабливою) (Olszewska, 2023, s. 112)) і гарнішою за чоловіка:

- (4) *Жінка гарна, як райдуга, чоловік, як папуга; Жінка, як квітка, а чоловік, як дідько* (Пазяк, 2001, с. 61).

Хоча увагу до вроди представниць жіночої статі більшою мірою засвідчує український фольклор, серед польських паремій теж знаходимо приклади, у яких акцентовано на привабливій зовнішності представниць жіночої статі:

- (5) *Dziewci, kobiety, fijołki, bławatki — wszystko to kwiatki* (Adalberg, 1889–1894, s. 117); *Gdzie są piękne pszenice, tam są śliczne dziewice* (Adalberg, 1889–1894, s. 454); *Każda kochanka jest piękna* (Adalberg, 1889–1894, s. 213); *Dziewczyna jak malina* (Adalberg, 1889–1894, s. 675); *Panna, jak skawińska wiśnia* (Adalberg, 1889–1894, s. 499).

У польських і українських пареміях репрезентовано думку про те, що жінки приділяють надмірну увагу своєму зовнішньому вигляду:

- (6) *Choć pustki w brzuchu, to kolczyk w uchu* (Adalberg, 1889–1894, s. 683); *Czterech rzeczy najbardziej pragnie białogłowa: gładkości i dostatku, szat, dobrego słowa* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Panna malowana, facjata domu odnawiana* (Adalberg, 1889–1894, s. 379); *Stroi się, a przedsię szpetna* (Adalberg, 1889–1894, s. 523); *Хоч їдала, не їдала, аби хороше виглядала* (Номис, 2003, с. 230); *Гола, боса, та у вінку* (Панасенко, 2012, с. 298); *Жінка буде й тортури зносити, аби лиш себе прикрасити* (Плав'юк, 1946, с. 125); *Якби не Михайло, я б не убиралась файно* (Плав'юк, 1946, с. 202).

Паремія *Жінка строїться для других, а не для свого мужа* (Плав'юк, 1996, с. 117) передає несхвалення поведінки жінки, яка більше дбає про свій вигляд на людях, а не вдома.

У фразеологічно-паремійному матеріалі обох мов показано, що жінки повільно збираються та довго одягаються:

- (7) *Nim się baba uszpili, chłop przejdzie pół mili* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/n/>); *Pierwej sto godzin wycieczce, nim się niewiasta oblecze* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Stroi się, jak sówka do Cieplic* (Т. j. długo się w drogę wybiera) (Adalberg, 1889–1894, s. 526); *Скоріш віз спнів набереться, як одна жінка збереться* (Плав'юк, 1946, с. 45).

Стереотипні уявлення про здоров'я представниць жіночої статі, відображені в пареміях, мають розмитий характер. З одного боку, жінок позиціоновано як фізично слабших і хворобливих:

- (8) *Млин, корабель і жінку треба часто направляти* (Плав'юк, 1946, с. 126).

Приказка *Koń na nogi, kowal na ręce, białogłowa na oczu — chorują najczęściej* (Adalberg, 1889–1894, s. 685) відображає схильність жінок до захворювань очей, що, імовірно, було пов'язано з характером праці, яку вони виконували (прядіння, шиття, вишивання) за поганого освітлення. Водночас фразеологічно-паремійний матеріал обох мов містить приклади, у яких зображено сильних жінок:

- (9) *Kobieta jako dragon* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Kobieta jak turoń* (Adalberg, 1889–1894, s. 683); *Baba jak stodoła* (Adalberg, 1889–1894, s. 6); *Baba jak Szwed* (Adalberg, 1889–1894, s. 545); *Баба як гармата* (Пазяк, 2001, с. 60); *Така дівка, як гармата* (Пазяк, 2001, с. 35); *Баба як тур* (Номис, 2003, с. 178); *Дівка як ступа* (Пазяк, 2001, с. 34); *Така, що постав сім терлиць, то переб'є* (Номис, 2003, с. 84).

З іншого боку, знаходимо приклади приказок, у яких увиразнено переконання щодо жіночої витривалості:

- (10) *Baby i ropuchy kamieniem nie dobijesz / nawet siekierą nie zabije* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Baby kijem nie dobije* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Jedna dziewczka przetrzyma siedmiu parobków na lodzie* (Adalberg, 1889–1894, s. 120); *Хто слабій? — Баба. Хто ємер? — Дід* (з усного мовлення).

Наприклад, хворобу жінки у травні вважали недобрим знаком:

- (11) *Kiedy stary brodą kiwa, będzie zdrów; a gdy baba w maju słaba, pacierz mów; Kiedy stary w marcu jary, będzie zdrów; kiedy baba w maju słaba, bywaj zdrów* (Adalberg, 1889–1894, s. 521).

Особливості сенсорних відчуттів жінок відображають польські приказки:

- (12) *Babie w kolana, chłopu w piersi, szlachcicowi w uszy, a Żydowi w pięty, nigdy nie bywa zimno* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/b>); *Pana grzeje ucho, Żyda pięta, chłopu pierś, a babę kolano* (Adalberg, 1889–1894, s. 374).

Стереотипні уявлення про розумові здібності жінок, відображені в польських і українських пареміях, характеризуються суперечливістю. Одна група прикладів позиціонує представниць жіночої статі як нерозумних:

- (13) *Babski rozum* (Т. j. niewielki, nieszczególny) (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *U białych głów długie włosy, ale rozum krótki; U niewiasty długie włosy, ale krótki rozum; Baby mają długie włosy, a krótki rozum* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Krótki ma rozum, a zaś długie włosy, o białogłowie pospolite glosy* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Ile białych wron, tyle mądrych żon* (Adalberg, 1889–1894, s. 651); *Niewiasta nie ma (nie zna) ni w czym miary* (Adalberg, 1889–1894, s. 339);

У жінки довгий волос, а короткий розум (Плав'юк, 1946, с. 53); *У жінки волос довгий, та ум короткий* (Номис, 2003, с. 187); *Перейшов на дівочий розум* (Номис, 2003, с. 136),

а друга — зображує жінок мудрішими за чоловіків:

- (14) *Do baby na porady; Baba na wszystko znajdzie sposób, radę* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Cóż by Adam poradził, gdyby Bóg Ewy w raj u nie posadził* (Adalberg, 1889–1894, s. 1); *Kędy sam głupi, a zaś mądra ona — tam niech mąż zoną, mężem będzie żona* (Adalberg, 1889–1894, s. 296); *Kogo akademia, dwór, obóz w rozum nie wypoleruje, tego żona rozumu, dowcipu nauczyć powinna* (Wikisłownik); *Часами варт і в жінки розуму позичати* (Плав'юк, 1946, с. 127); *Поки баби, поти й ради* (Номис, 2003, с. 187).

Деякі паремії цієї семантичної групи підкреслюють жіночу ірраціональність і обстоюють думку про те, що представниці жіночої статі поводять себе нелогічно та їх буває важко зрозуміти:

- (15) *Niewiasta — odmienna rzecz* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Co w kobiecym sercu na dniu, to i diabeł nie odgadnie* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/c>); *Najsrozszezo zwierzenia zrozumiesz naturę, białej głowie czart w sercu, drugi włazł za skórę* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Podawała baba babie przez piec malowane grabie* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *U niewiasty między 'tak' a 'nie' nawet włoska nie przewleciesz* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Щоб жінку пізнати, треба бути хитрим* (Номис, 2003, с. 188); *Дівчина як тіль: ідеши за нею — утікає, від неї йдеши — доганяє* (Пазяк, 2001, с. 35); *Гонить дівка парубка, а сама від нього не йде* (Плав'юк, 1996, с. 83); *Дівчина, як каже 'ні', то розумій 'так'* (Плав'юк, 1946, с. 99); *Дві природі в жіночій уроді: одна любить, а друга губить* (Плав'юк, 1946, с. 124).

Як показує фразеологічно-паремійний матеріал обох порівнюваних мов, представницям жіночої статі приписувані плаксивість та емоційна нерівноваженість:

- (16) *Łatwiej widzieć kobietę we łzach, niż gęs w trzewikach* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Krzyczy, jak opętana baba* (Adalberg, 1889–1894, s. 244); *Niema ziela na babskie wesela, niema rutki na babskie smutki* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Вода мутна, жона смутна, обі не до смаку* (Плав'юк, 1946, с. 51); *Не думай про коня, що пітніє, і про жінку, що плаче* (Плав'юк, 1996, с. 106); *Витиймо, щоб дома жінки не журилися* (Плав'юк, 1946, с. 40); *Жіночі сльози — це їх ремесло* (Плав'юк, 1946, с. 126); *Кисла Оришка* (Номис, 2003, с. 276); *Скигнить, як чайка* (Пазяк, 2001, с. 142); *Плач, плач, будеш мати чорні очі* (Плав'юк, 1946, с. 255); *Не думай про коня, що пітніє, і про жінку, що плаче* (Плав'юк, 1996, с. 106).

Польські паремії *Kiedy pies śpi, Żyd przysięga, kobieta płacze, nie wierz* (Adalberg, 1889–1894, s. 394); *Białogłowa w płaczu obrony szuka, mężczyzna*

в *palaszu* (Adalberg, 1889–1894, s. 19) виражають думку про те, що плач — це засіб маніпулювання представниць жіночої статі.

Численною групою репрезентовані паремії, що відображають стереотипні уявлення про риси характеру представниць жіночої статі. Серед них виокремлюємо фразеологічні одиниці, що позиціонують жінок як балакучих і пліткарок:

- (17) *Białej głowie dość dwie słowie* (Białek, 2012, s. 14); *Jak wie co baba, to wie wójt i cała gromada* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Oprócz kobiet, na kanapie siadają tylko gapie* (Adalberg, 1889–1894, s. 197); *Panu pieniądze nie pożyczasz, kobiecie prawdy nie mów* (Adalberg, 1889–1894, s. 694); *Жінці всієї правди не odkryвай* (Номис, 2003, с. 188); *Жінці правди не кажи, чужої дитини не бери, з панами не братайся* (Номис, 2003, с. 169); *Знає кума — знає півсела* (Плав'юк, 1996, с. 153); *Ніхто не знає: тільки баба та вся громада, тільки сич та сова, та людей півсела* (Плав'юк, 1996, с. 188); *Пішла по сусідах, як брехня по селу* (Пазяк, 2001, с. 173).

Засобами вербалізації жіночої балакучості та галасливості в пареміях часто постають:

- а) **дієслова на позначення мовленнєвої діяльності** (*bajac, pleść, przegadać, wadzić się, балакати, казати, говорити, переговорювати, переспорити*):
- (18) *Bajesz, by baba na trecie* (Adalberg, 1889–1894, s. 10); *Plecie, jak baba z Gądek* (wieś) (Adalberg, 1889–1894, s. 677); *Plecie, jak stara baba w lecie* (Adalberg, 1889–1894, s. 407); *Wadzą się, jak baby na trecie* (Adalberg, 1889–1894, s. 581); *Mąż żony nigdy nie przegada* (Adalberg, 1889–1894, s. 652); *Зовсім так, як жінки говорять*; *Набалакала, говорила: дайте жолобчастого Данила* (Плав'юк, 1996, с. 78); *Два жиди і дві бабі, як прийдуть до міста, то переговорюють чоловіків двіста* (Плав'юк, 1946, с. 4);
- б) **іменники — маркери результатів говоріння** (*bajeczki, plotki, gomon, мандрони*):
- (19) *Kumoszka kumosi bajeczki znosi* (Adalberg, 1889–1894, s. 251); *Ciotka-plotka* (Adalberg, 1889–1894, s. 69); *Plotki świętej ciotki* (Adalberg, 1889–1894, s. 407); *Żona rzadko bez gomona* (Adalberg, 1889–1894, s. 654); *Плете мандрони* (Плав'юк, 1946, с. 255);
- в) **прикметники із семантикою багатоговоріння**: *wielomówna, gadatliwa, wygadana, балакуча*:
- (20) *Niewiasta każda wielomówna* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Cud nad cudami: niegadatliwa między niewiastami* (Adalberg, 1889–1894, s. 338); *Балакучий, як баба* (Пазяк, 2001, с. 123);

- г) **іменники на позначення шумних місць** (*jarmark, targ, tret, ярмарок, базар, торг, підторжся*):
- (21) *Gdzie się trzy baby zejdą do kupy, tam już jarmark* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Dwie baby, a jedna gęś, to gotowy jarmark* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Dwie niewieście, jarmark w mieście* (Adalberg, 1889–1894, s. 338); *Дві баби — торг, а три — ярмалка* (Номис, 2003, с. 188); *Дві гуски і дві бабі; два жиди і дві жаби — то, кажуть, що гірше ярмарку* (Номис, 2003, с. 300); *Де баб сім, там торг зовсім; Сім баб — своє підторжся; Як дві баби та гуска, то весь базар* (Номис, 2003, с. 188).

Балакучих жінок порівнювано із жабами й сороками: *Де дві баби та три жаби зберуться у місті, не переспорить їх чоловік й двісті* (Номис, 2003, с. 188); *Rzeczose by sroczka / jak sójka* (Adalberg, 1889–1894, s. 482); *Жінки, як сороки* (Пазяк, 2001, с. 61); *Скрекоче, як сорока* (Пазяк, 2001, с. 142). Зауважимо, що польські приказки, у яких жінка порівнюється із жабою, акцентують увагу або на зовнішності: *Baba jak żaba* (Adalberg, 1889–1894, s. 6) — йдеться про негарну або низьку і повну жінку, або на проблемних ситуаціях, у які потрапила ошукана представниця жіночої статі: *Nabrała się, jak żaba tułu* (Adalberg, 1889–1894, s. 323).

Компонентами паремій описуваної семантичної групи часто постають лексеми *język, gęba, ozór, язик*:

- (22) *Dobremi chęciami i kobiecemi językami piekło jest wybrukowane* (Adalberg, 1889–1894, s. 52); *Wól rogami, a baba językiem kole* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Ona ma wielką gębę* (Adalberg, 1889–1894, s. 135); *Jemu tak gęba lata, jak gdąńskiej babie* (Adalberg, 1889–1894, s. 134); *Miele, jak baba ozorem* (Adalberg, 1889–1894, s. 691); *Жіноча сила в язиці; Жіночий язик остріший від меча; Жіночий язик — це її меч, який ніколи не ржавіє* (Плав'юк, 1946, с. 125); *Сверблять руки, як бабу язик* (Плав'юк, 1946, с. 292); *У баби язик, як лопата* (Пазяк, 2001, с. 46).

Стереотипне уявлення про те, що представниці жіночої статі не вміють зберігати таємниці, передають паремійні одиниці:

- (23) *Niewiasta sekretu nie utrzyma* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Zachować co w sekrecie najciężej jest kobiecie* (Adalberg, 1889–1894, s. 212); *Co chcesz w milczeniu mieć, nie daj tego niewieście wiedzieć* (Adalberg, 1889–1894, s. 338); *Chceszli mieć co tajemnego, nie zwierzaj się żenie tego* (Adalberg, 1889–1894, s. 557); *Chłopiętom do sadu, białogłowię do tajemnic, kosterze do pieniędzy — nie powierzaj kluczy* (Adalberg, 1889–1894, s. 58); *Жінка хіба те утає, чого не знає* (Номис, 2003, с. 285); *Так таємницю зберегла, що її вже знає півсела* (Пазяк, 2001, с. 216).

Паремії *Kochanki słowo, żydowska przysięga — pewnośc nie tęga* (Adalberg, 1889–1894, s. 213); *Trzymać kobietę za słowo, a piskorza za ogon — na jedno wychodzi* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Kiedy co komu rzecz białogłowa, pisz jej na rzece i na wodzie słowa* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Казала та не зав'язала* (Номис, 2003, с. 105); *Казала Настя, як удасться* (Плав'юк, 1996, с. 137) виражають думку про те, що жінки не дотримуються своїх обіцянок.

Представниць жіночої статі як істот злих і сварливих описують приказки:

- (24) *Nowina na świecie: białogłowa dobra* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Niewiasta zła rzecz, jak zmija; Niewiasta na dobre żółw, na złe jak zapalił; Niewiasta na złe — rozumna, pamiętna; na dobre — głupia, zapamiętliwa* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Kapusty nie przesieka, baby nie przeszczeka* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Kłóci się, jak baba na trecie* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Kto z babą wojuje, pewno pożałuje* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Nie masz na świecie małżonka, na którego by nie krakała żonka* (Adalberg, 1889–1894, s. 284); *Jedna baba w mieście więcej narobi hałasu, niżli chłopów dwieście* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Już kiedy zacznie dobrodziejka, to i we śnie gębą myka* (Adalberg, 1889–1894, s. 97); *Niema ryby bez ości, kobiety bez złości* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Chłopu nalej (daj) ukropu, a sama krzycz, choć ci nic* (Adalberg, 1889–1894, s. 669); *Pies babę za spródnice, a baba męża* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Сварливий, як баба* (Пазяк, 2001, с. 140); *Жінка не жила б, коли б не сварилась* (Плав'юк, 1946, с. 125).

Засобами вербалізації жіночої злості постають словосполуки *zła rzecz, (nie bez) złości, сварливості* — лексеми *(nie) przeszczekać, kłócić się, krakać, narobić hałasu, krzycząc, сваритися, сварливий*.

Конфліктність представниць жіночої статі відображено в пареміях:

- (25) *Snadniej stu mężów, niż dwie zgodzić baby* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Domowe kurki rzadko się zgodzą z obcemi* (Adalberg, 1889–1894, s. 251); *Łacniej sto zegarków, niż dziesięć bab zgodnić* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Gdzie ma siedzieć sąsiadka, niechaj lepiej brona stoi* (Adalberg, 1889–1894, s. 489); *Z babą zła sprawa* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Тисяча мужчин буде жити у згоді разом, та дві жінки не годні похвалитися тим ділом* (Плав'юк, 1946, с. 127).

Приказка *Do kobiety i do konia z przodu się przystępuje* (Adalberg, 1889–1894, s. 211) означає, що і до жінки, і до коня потрібно підходити обережно та з повагою, починаючи комунікацію в такий спосіб, щоб не виклика-ти агресії.

Фразеологічно-паремійний матеріал польської та української мов ре-презентує жінок як вередливих, дратівливих і невдоволених/ненаситних:

- (26) *Mów niewieście co chcesz, jedno jej nie mów 'larwo'* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Trzeba babie na buty / Skóra ją swędzi; chce dostać plagi, ciągi* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Z żoną, doktorem i księdzem zawsze w zgodzie żyć potrzeba* (Adalberg, 1889–1894, s. 654); *Коли жінка каже 'лихо', не зачіпай її стиха* (Номис, 2003, с. 285); *Бог створив світ і відпочивав, Бог створив чоловіка і знов відпочивав, Бог створив жінку і відподі уже ніхто не відпочивав* (Плав'юк, 1946, с. 124); *Хвали день увечорі, а жінку рано* (Плав'юк, 1946, с. 94); *У місті є (краму. — I. Ш.) кожній невісті* (Плав'юк, 1946, с. 203).

Засобами вербалізації вередливості в пареміях описуваної семантичної групи постають лексеми *wykręty, dąse, narzekać, (roz)drażnić, бубонити, дражнити*:

- (27) *Do nieba żywcem będzie wzięty, kto pozna wszystkie kobiet wykręty* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Gdyby ciocia miała wąse, mniejsze koki, mniejsze dąse — byłaby wujaszek* (Adalberg, 1889–1894, s. 69); *Babska rzecz narzekać, a żydowska, założywszy ręce czekać* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Konia nie bij, żony nie drażnij, służce nie laj — jeśli z nich statek chcesz mieć* (Adalberg, 1889–1894, s. 218); *Nie drażnij baby* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Lepiej psa rozdrażnić, niż babę* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Бубонить до себе, як баба на морозі* (Пазяк, 2001, с. 125); *Коня не бий, слуги не проклинай, жінки не дражни — коли хочеш, щоб статковали* (Номис, 2003, с. 169).

Ненаситність жінок представляють польські паремії зі зворотами *nigdy dosyć, pragnąć całego świata*:

- (28) *Dzieciom, kurczętom, księżom i kobietom — nigdy dosyć* (Adalberg, 1889–1894, s. 117); *Wieśniak pragnie pola, szlachcic godności, żołnierz wojny, kupiec pieniędzy, gospodarz pokoju, rzemieślnik roboty, malarz piękności, a kobieta — całego świata* (Adalberg, 1889–1894, s. 211).

Як упертих, цілеспрямованих і категоричних представниць жіночої статі змальовують приказки:

- (29) *Łatwiej wroga pokonać, niż kobietę przekonać* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Prędzej dziad orzech zgryzie, niż upartą babę przeprze* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Na babski upór niema lekarstwa* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Na upór baby to i kij słaby* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Szafranu (chrzanu) nie przetrzesz — kobiety nie przetrzesz* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Gdy rumak a baba naprze, nie wstrzymaj* (Adalberg, 1889–1894, s. 475); *Шахврану не перетреш, жінку не перепреш; Діжи не перемісити, жінки не перебити* (Номис, 2003, с. 188); *Катерина та Дем'ян посварились за бур'ян: Катерина Дем'яну не попустить бур'яну* (Номис, 2003, с. 256); *Вперта коза, вовкові користь* (Номис, 2003, с. 71); *Най буде бабі плескано* (Номис, 2003, с. 104); *Жінка і кам'яну гору пересіче* (Номис, 2003, с. 188); *Їй кажеш 'овес', а вона каже 'гречка'* (Номис, 2003, с. 72).

Засобами вербалізації впертості в пареміях про жінок постають лексеми *parierać, przekonać, przepierać, upierać (się), upór, (ne)perebity, (ne)popuścić, (ne)ustąpić*. У гумористичній формі жіночу непоступливість маркують діалогізовані паремії:

- (30) *A golono? — Golono. A strzyżono? — Strzyżono. Nadewszystko proszę pilnie, miła żono: strzyżono* (Adalberg, 1889–1894, s. 150); *Стрижене! — Голене!* (Номис, 2003, с. 72).

Хитрість представниць жіночої статі репрезентують паремії:

- (31) *Trzeba rano wstać, żeby babę oszukać* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Długo trzeba pokukać, nim się uda kobietę oszukać* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Babi naród zawsze chytry* (Adalberg, 1889–1894, s. 6); *Niewiasta jest zła pokrzuwa: chytra zawsze, póki żywa* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Możesz mówić zawsze śmieie, że niewiasta chytre ziele* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Ще добре, як жінка сім раз на день обдурить; То й не жінка, як сім раз на день не обманить чоловіка; Добра жінка дванадцять раз на день одурить, а як яка, то і без числа* (Номис, 2003, с. 188); *Щоб жінку пізнати, треба бути хитрим; Треба довго клопотати / калатати, аби бабу ошукати* (Плав'юк, 1946, с. 5); *На двоє баба ворожила: або вмере, або буде жила* (Плав'юк, 1946, с. 55); *Чи я тому винна, що перина зимна* (Плав'юк, 1946, с. 40); *Сим-тим баба ляха здурила* (Панасенко, 2012, с. 84).

Приказки *Groźny na żonę, kto nie ma swej żony* (Adalberg, 1889–1894, s. 651); *Miłośnice — drapieżnice* (Adalberg, 1889–1894, s. 310); *Жіноча помста не має границь* (Плав'юк, 1946, с. 126); *Сто літ живе баба, а двісті копає* (Номис, 2003, с. 176) передають стереотипне уявлення про жінок як про підступних і мстивих.

Образ жінки традиційно наділений «негативною аксіологічною маркованістю» (Гендерна лінгвістика в Україні, 2014, с. 111; Olszewska, 2023, s. 114). Яскраво вираженим у фразеологічно-паремійному матеріалі польської та української мов є демонізування представниць жіночої статі. Образ баби «часто співвідноситься з образами пекла, чорта, біса» (Ковальчук і Алексєєв, 2019, с. 25). Паремії цієї семантичної групи виражають думку про те, що жінка може ошукати/перевищити в злому навіть нечисту силу:

- (32) *Bies tam nie dowiedzie, gdzie baba dojedzie* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Baba djabłu by też urwała; Baba gorsza jak djabeł* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Baba i diabła oszuka* (Białek, 2012, s. 8); *Babę rozdrażnić, to gorszej niż djabła* (Adalberg, 1889–1894, s. 6); *Czart z babą nie poradzi* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Czego bies nie może, przez białogłową sprawi* (Adalberg, 1889–1894, s. 19);

Diabeł pięści, a baba oczy wydrze; Jak diabeł nie skusi, to baba musi (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Kobiety, jak zechcą, to i samemu djabłu dadzą radę* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Na wspólnie z babą to i diabeł źle wyszedł* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Karta, kwarta, warta, Marta: wszystko warto czarta* (Adalberg, 1889–1894, s. 200); *Każdy djabeł swoją babę chwali* (Adalberg, 1889–1894, s. 93); *Od złośliwej baby sam djabeł schowa się w ziemię; Sam djabeł baby nie przeprze; Polknął czart babę, ale nie mógł jej strawić* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Żyd okpi Niemca, djabeł Żyda, Rusin djabła, a Rusina niewiasta* (Adalberg, 1889–1894, s. 658); *Де дідько не може, там бабу пошле* (Плав'юк, 1946, с. 101); *Де чорт не зможе, туди бабу пошле / там баба pomoже* (Номис, 2003, с. 188); *З бабою і чорт не годен виїти на кінець* (Плав'юк, 1946, с. 4); *То така баба, що й дідька не треба* (Плав'юк, 1946, с. 5); *І чорт не виграв із бабою* (Плав'юк, 1946, с. 38); *З бабою і дідько справу програв* (Номис, 2003, с. 187); *Бабу й чорт не змудрує* (Номис, 2003, с. 188); *Се така баба, що чорт її на махових вилах чоботи оддавав* (Номис, 2003, с. 84).

Великою групою представлені паремії, у яких наголошено на подібності жінки до нечистої сили і співпраці між ними:

- (33) *Czart z babą piwo ważył i słodzin się odrzekł* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Po radę do baby, a przez nią do czarta!*; *Woda młynem, wiatr śmigami, a złą baba djabeł obraca* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Jak kobieta idzie za mąż, to siedmiu djabłów pod pachą trzyma* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Baba, żaba, kaduk trzeci: to rodzone dzieci* (Adalberg, 1889–1894, s. 6); *Kiedy gwizdze kobieta, djabeł kościół zamieta* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Gdzie się księża i kobiety wdadzą, tam i djabeł się wmiesza* (Adalberg, 1889–1894, s. 247); *Czart swoje, baba swoje* (Adalberg, 1889–1894, s. 76); *Ciotka żonina, djabła danina* (Adalberg, 1889–1894, s. 69); *Czy bies go opętał, czy stara rybaczka zarzekła* (Adalberg, 1889–1894, s. 23); *Mnich a baba — narzędzie djable* (Adalberg, 1889–1894, s. 315); *W piwo kwas, robak w mięso, a w babę djabeł* (Adalberg, 1889–1894, s. 602); *Stare baby wiedzą, co w piekle warzą i jedzą; Zaprzedać się babie a djabłu, na jedno wychodzi* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Baba: siedm mil z za piekła* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Rodzona siostra Lucyfera* (Adalberg, 1889–1894, s. 267); *Баба з некла родом* (Панасенко, 2012, с. 10); *Баба сім миль з-за некла; Баба шептуха від злого духа; Відьма, не баба* (Номис, 2003, с. 187); *Баба з чортом, як пес із хортом* — подібні (Плав'юк, 1946, с. 4); *Баба а чорт — то собі рідня / то все єдно; Біда бабу породила, а біду — чортова мати; Де дідько не посіє, там ся баба вродить* (Номис, 2003, с. 187).

Демонізування представниць жіночої статі засвідчують паремії, у яких жінок асоційовано зі злом:

- (34) *Jak się chłop rozgniewá, to się djaboł spiéwá; a jak baba z gniewu płacze, to diabeł wesofy skacze* (Adalberg, 1889–1894, s. 57); *Najsroźszego zwierzęcia zrozumiesz naturę, białejgłowie czart w sercu, drugi włazł za skórę* (Adalberg, 1889–1894,

s. 19); *Ile liści na kapuscie, ile bab jest na odpuscie, ile kropel wpada w morze, tyle szczęścia, daj ci Boże* (Adalberg, 1889–1894, s. 535); *Druga białogłowa podbija mężowi bębenka na wszystko złe* (Bębenka podbijać — do złego zachęcać, popychać, poduszczacz) (Adalberg, 1889–1894, s. 23); *Ciotka, synowa i bratowa jest polewka rakowa* (Adalberg, 1889–1894, s. 69); *Де дідько не посіє, там ся баба вродить; I так багато всякого лиха, а Бог ще жінок наплодив; Вразькі баби* (Номис, 2003, с. 187); *Не поможе бабі й кадило, коли бабу сказило* (Плав'юк, 1946, с. 5); *Воли й корови в ліс, а поперед очі біс* — худоба (жіночий посаг) пасеться в лісі, а ненависна жінка весь час перед очима свого чоловіка (Плав'юк, 1946, с. 10); *Де жінка рядить, там чорт сидить* (Плав'юк, 1946, с. 124).

Стереотипне уявлення про зрадливість представниць жіночої статі передають паремії, що підкреслюють жіночу невірність:

- (35) *Jak suka nie da, to pies nie weźmie* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/j/>); *Byle sokół z miejsca, to sokolica na miejsce* (Adalberg, 1889–1894, s. 512); *Gość w domu — baba w cięży* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/g/>); *Jeśli się kto naprze z strony konia, wozu, sukni, żony ku jakiegokolwiek potrzebie, nie puszczaj z domu bez siebie: wóz połamią, suknię zmażą, koń osadnią, żonę z łaską odeszłą (z łaską — z upominkiem / pamiątką)* (Adalberg, 1889–1894, s. 218); *Nie potrzeba rady niewieście do zdrady* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Охала Маланя, бо поїхав Ананя* (Плав'юк, 1996, с. 194); *Ой горе тому, хто має жону! Втоптана стеженька до його дому* (Номис, 2003, с. 188).

До численної групи можна віднести польські та українські паремії, які виражають думку про те, що представницям жіночої статі не можна вірити:

- (36) *Ani na wsi, ani w mieście, nie trzeba wierzyć niewieście; Nie wierz niewieście, by też i martwa była; Każdy, kto niewieście wierzy, sam siebie jawnie zdradza* (Adalberg, 1889–1894, s. 338); *Nie wierzcie żadnej niewieście, chociażby miała lat dwieście* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Kobietcie i koniowi nigdy nie dowierzaj; Na pajęczynie by się powiesił, kto by kobiecie uwierzył* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Nie wierz, wuju, wujnej* (Adalberg, 1889–1894, s. 617); *Żonę kochaj, prawdy jej nie mów, a przyjacielowi nie wierz* (Adalberg, 1889–1894, s. 654); *Ani na seli, ani w miście nie wір невістиці; Не вір жінці, як чужому собаці* (Номис, 2003, с. 187); *Жінці не вір у домі, кобили — в дорозі; Кобилі і жінці не вір Не вір ніколи жінці, коняці, собаці* (Номис, 2003, с. 169); *Не лишай молодой жінки вдома, як ідеши у далеку дорогу* (Плав'юк, 1946, с. 126).

Знаходимо й одиничні приклади паремій, що застерігають від «позицання» жінок:

- (37) *Strzelba, koń i żona — rzecz nie pożyczona* (Adalberg, 1889–1894, s. 527); *Żony, brzytwy i koni nie pożyczaj* (Adalberg, 1889–1894, s. 654); *Жінки та коня нікому*

не давай; Люльки та жінки нікому не позичай; Коня в позику не давай, жінки у приданки не пускай (Номис, 2003, с. 169).

До описуваної семантичної групи входять також паремії, у яких ідеться про те, що жінок важко «встерегти»:

- (38) *Zlej żony nikt nie ustrzeże, by ją wsadził na wierzch wieże* (Adalberg, 1889–1894, s. 654); *Łatwiej sto pcheł upilnować, niż jednej dziewczyny* (Adalberg, 1889–1894, s. 120); *Kto kobietę ustrzeże, ten się na pajęczynie powiesi* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Strzec niewiasty — nalewać w piasty* (Т. j. jest to daremny zachód, prózna praca, nikt jej ustrzec nie potrafi. Piasta — część koła u wozu, mięszsze wywiercone drzewo, które około osi się obraca, a do którego szpice kołowe są wpuszczone) (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *W drodze pilnuj konia, a w domu żony* (Adalberg, 1889–1894, s. 106); *Jak baba zechce, to da i przez dziurkę od klucza* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/j>); *Легше сто зайців завертати, як одної жінки допильнвати* (Плав'юк, 1946, с. 180).

Жінок у польських та українських пареміях інколи зображено як спокусниць:

- (39) *Broni się, jak mnich od kobiety* (Adalberg, 1889–1894, s. 668); *Jak diabeł nie skusi, to baba musi* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Кума мене з ума звела* (Українські прислів'я, 1992, с. 78).

Зазначимо, що зрадливість приписувалася передусім вродливим жінкам:

- (40) *Żona ładna zawsze zradna* (Adalberg, 1889–1894, s. 654); *Kiedy nie chcesz być skrzywdzony, nie trzymaj w oknie złota i urodnej żony* (Adalberg, 1889–1894, s. 642); *Kto bierze nadobną dziewicę, ten sieje dla wróblów pszenicę* (Adalberg, 1889–1894, s. 120); *Ładna żona, jak groch przy drodze* (Adalberg, 1889–1894, s. 652); *Dobrym powodzeniem, piękną żoną i dobrym winem nie trzeba się chwalić* (Adalberg, 1889–1894, s. 427); *Жінка ładna uсе zradna* (Плав'юк, 1946, с. 125).

У пареміях представниці жіночої статі часто порівнюються з алкогольними напоями — вином і горілкою:

- (41) *Białogłowa grzeczna, wino mocne z namędrzejszego uczyni blazna* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Wino a białogłówni mądre ludzi w blazny odmieniąją* (Adalberg, 1889–1894, s. 598); *Dzieweczka, wódeczka i skrzypeczka gubią młodzieńca* (Adalberg, 1889–1894, s. 120); *Karty, szklanka i kochanka przywodzą do nędzy i panka* (Adalberg, 1889–1894, s. 196); *Kto lubi fajeczkę, wódeczkę, dzieweczkę, to już djabła wart* (Adalberg, 1889–1894, s. 124); *Горілочка, як дівочка, як не п'си до ладу, то збере тебе на біду* (Плав'юк, 1946, с. 85); *А горілочка, як дівочка: зведе хлопця, як дідошка* (Номис, 2003, с. 240); *Горілка, як гарна дівка, хоч кого підведе* (Пазяк, 2001, с. 53); *Горілка — не жінка, а голову завертає* (Плав'юк, 1946, с. 76); *Горілка не дівка, а мачуха не мати, але вміють добре голову завертати* (Плав'юк, 1946, с. 337).

Символом спокуси, із яким також порівнюють жінок, є гроші:

- (42) *Pieniądze i biogłowy zwracają ludziom głowy* (Adalberg, 1889–1894, s. 384).

Засобами вербалізації образу жінки-спокусниці постають усталені словосполуки і дієслова: *uczynić blazna, zwracać (głowę), завертати (голову), зводити, збирати (кого) на біду*. Польське прислів'я *Vu rannom nie dzieci, żołnierzom nie straż, urzędnikom nie liczba* (Adalberg, 1889–1894, s. 379) показує, що стримувальним фактором від неморальної поведінки жінок були діти.

Погляд на представниць жіночої статі як на нестабільних і ненадійних зафіксовано в пареміях:

- (43) *Umysł niewieści niema stałości* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Szczerłość litwina, stałość kobiety, poczciwość żyda — na nic się przyda* (Adalberg, 1889–1894, s. 267); *Młoda rada, marcowa pogoda, niewieścia laska — jednakowoż stateczne rzadko bywają* (Adalberg, 1889–1894, s. 460); *Dziewczyzna dziś oszuka, a jutro poszuka* (Adalberg, 1889–1894, s. 120); *Kiedy ona mnie chce, to ja się też z nią nie ożenię* (Adalberg, 1889–1894, s. 650); *Zmienna, jak pogoda jesienna* (Adalberg, 1889–1894, s. 644); *Lód marcowy, statek biogłowy* (Adalberg, 1889–1894, s. 19); *Niewiasta, ogień, morze, to chodzi w jednej sforze* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Gust kobiet, laska pańska, marcowa pogoda zawsze niestale; Gust kobiet, pogody jesienne — wszystko to odmienne* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Do żony żaka, baby i biretu nie puszczaj* (Adalberg, 1889–1894, s. 651); *Вилилась вода, як дівоча ласка* (Пазяк, 2001, с. 22); *Жіноча думка і вітер часто змінюються* (Плав'юк, 1946, с. 126); *Вторлива Ганна — то в'яне, то гарна* (Номис, 2003, с. 269); *Жіноче серце, як зимове сонце* (Пазяк, 2001, с. 62).

Типовим для аналізованих паремій є зображення представниць жіночої статі як гнучких (поступливих):

- (44) *Młoda dziewczyna giętka jak trzcina* (Adalberg, 1889–1894, s. 120); *Жінка, мов лоза, куди треба, туди гнеться* (Плав'юк, 1946, с. 125); *Дівка як верба: де посади, там прийметься* (Номис, 2003, с. 184); *Верба й дівчина прийметься де-небудь* (Плав'юк, 1946, с. 35); *Дівчина, як билина — куди вітер подається, туди вона й гнеться* (Пазяк, 2001, с. 35); *Жінка — лозинка: куди схоч, похилиш; Жінка, як жилка: коли схоч, потягнеш* (Номис, 2003, с. 187); *Жінка, що торба: що покладеш, те й несе* (Пазяк, 2001, с. 61).

І польські, і українські паремії позиціонують жінок як несміливих:

- (45) *I baba śmielsza za turem* (Adalberg, 1889–1894, s. 322); *I baba za turem bije* (Adalberg, 1889–1894, s. 322); *Śmiały, jak baba za płotem* (Adalberg, 1889–1894, s. 549); *Баба тоді і хвабра, як на печі* (Номис, 2003, с. 187); *На печі то й баба хоробра* (Українські прислів'я, 1992, с. 44).

В українських прикладах репрезентоване стереотипне уявлення про те, що жінки бояться мишей:

- (46) *Ni lew, ni garmati* жінки не відженуть, доки миші не принесуть (Плав'юк, 1946, с. 126); *Жінка нікому з кроку не уступить, хіба що її миша напудить* (Adalberg, 1889–1894, с. 125).

Тільки одиничні приклади описують сміливих жінок:

- (47) *Ciotka wroga robije, poloży* (Adalberg, 1889–1894, s. 69); *Поки жива бабуся, я нікого не боюся* (Номис, 2003, с. 187).

Погляд на представниць жіночої статі (зазвичай молодого віку) як на сором'язливих відображено в пареміях:

- (48) *Wstydlivy bu panna; Wstydlivy jak mniszka; Wstyd — panieństwa okrasa* (Adalberg, 1889–1894, s. 615); *Стидливий/соромливий, як дівчина* (Пазяк, 2001, с. 212); *Недоторканий, як молодиця* (Плав'юк, 1946, с. 206); *Пошепки муки, аби не чули парубки* (Плав'юк, 1946, с. 210).

Фразеологічно-паремійний матеріал обох порівнюваних мов засвідчує жіночу марнотратність:

- (49) *Żona wyniesie worem, jeśli idzie swym dworem* (Adalberg, 1889–1894, s. 654); *Prędzej baba fartuszkiet wyniesie, niż chłop koreem przysporzy* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Діди строють, баби гноють* (Номис, 2003, с. 209); *Муж крамар, а жона крамарка: він із двора, а у жінки ярмарка* (Номис, 2003, с. 188); *Чоловік буде возить добро додому возом, жінка з дому кірчиком* (кухлем. — *І. Ш.*) (Номис, 2003, с. 285).

Одиничними прикладами репрезентовані українські паремії на позначення вподобань представниць жіночої статі. Ідеться про любов до танців, солодкого, перебірливість у їжі:

- (50) *Стан дівочий до танцю охочий* (Плав'юк, 1946, с. 321); *Цвіт пчлкам, а мід жінкам* (Плав'юк, 1996, с. 282); *Андрушку, їж юшку, а я м'ясе, бо мене дитина ссе* (Плав'юк, 1946, с. 2).

Образ жінки як берегині та хранительки домашнього вогнища відзеркалюють паремії:

- (51) *Dobra żona — służa doma* (Adalberg, 1889–1894, s. 651); *Gospodyni dobra trzy węgły domu utrzymuje, a gospoda rz czwarty / Dobra gospodyni podtrzymuje trzy węgły domu, a gospodarz tylko czwarty; ale gdy gospodarz ten jeden puści, to i tamte polecą* (Adalberg, 1889–1894, s. 154); *Жона держить дім за три угли, а муж за четвертий* (Плав'юк, 1996, с. 117); *Без хазяїна двір плаче, а без хазяйки кімната* (Плав'юк, 1996, с. 207).

Ситуації, у яких жінка керувала чоловіком, засуджувалися, що відображають паремії:

- (52) *Źle ten dom rządzi, gdzie baba sądzi* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Nie tak sromota, gdy mąż sam błądzi, jako gdy niewiasta mężem swoim rządzi* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Gdzie baba rządzi, tam chata błądzi* (Adalberg, 1889–1894, s. 664); *Biada temu domowi, gdzie żona przewodzi mężowi* (Adalberg, 1889–1894, s. 651); *Biada mężowi, biada, który podległ żenie; Mąż w spódnicy, a żona w kapocie — djabłu przyczynią w robocie* (Adalberg, 1889–1894, s. 296); *Rząd niewieści nie czyni czci* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Tam się źle dzieje, gdzie kura pieje* (Adalberg, 1889–1894, s. 253); *Де хвіст перед веде, там голова ззаду йде* (Плав'юк, 1946, с. 340); *Жінка доти люба, доки не візьме за чуба* (Плав'юк, 1946, с. 125); *Хоч ти і люба, а не добирайся до мого чуба* (Плав'юк, 1996, с. 162); *Де жінка рядить, там чорт сидить* (Плав'юк, 1946, с. 124); *Там макогін блудить, де макітра рядить* (Номис, 2003, с. 187).

Як бачимо, деякі з них мають іронічне забарвлення (Капак, 2010, с. 271).

Досліджуючи стереотипні уявлення про жінок в українських пареміях, І. Гапєєва виокремлює серед них позитивні та негативні. До першої групи дослідниця відносить стереотипи, пов'язані з материнством, заміжжям, зовнішністю, хазяйновитістю, а до другої — стереотипи щодо негативних рис характеру жінок (балакучість, ірраціональність, підступність, слабкий і нелогічний розум). Традиційні погляди на «жіночу» роботу, на думку, мовознавиці, вирізняються нейтральністю (Гапєєва, 2018, с. 165). Проте у традиційному суспільстві панувала думка про те, що жіноча робота є легшою і меншвартісною:

- (53) *Robota kobięcka choć nieznaczna, ale smaczna* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Не великеє діло, що баба пуп зав'яже* (Номис, 2003, с. 123).

Стереотипне уявлення про те, що жінка завжди має роботу в домі, відображають паремії:

- (54) *Robota kobięcka nieskończona* (Adalberg, 1889–1894, s. 211); *Жіноча робота ніколи не лягає спати* (Плав'юк, 1946, с. 126).

Символом жіночої роботи є фартух:

- (55) *Białce bez szertucha, jak krowie bez wogona* (szertuch — fartuch) (Adalberg, 1889–1894, s. 18); *Познавайте мою матку на місті, що в неї хвартух у місті* (Номис, 2003, с. 300).

Поділ роботи на чоловічу та жіночу засвідчують такі приклади:

- (56) *Gospodarz powinien wiedzieć o polu, o gumnie i stajni; gospodyni powinna wiedzieć o kuchni, o śpiżarni i o piwnicy* (Adalberg, 1889–1894, s. 154); *Przyjdzie baba z gliną, zaraz szpary zginą* (Przed świętami wielkiej nocy baby mają zwyczaj lepić glina chalupy stawiane z drzewa) (Adalberg, 1889–1894, s. 139); *Упорасться, як баба з діжею* (Пазяк, 2001, с. 193); *Пишов дід на гриби, баба на підпеньки, дідові висохли, бабині сиренькі* (Плав'юк, 1946, с. 100).

У польських і українських пареміях репрезентовано такі види жіночої роботи:

а) готування їжі:

- (57) *Chłop do kielni, baba do patelni* (<http://przyslowia-polskie.pl/przyslowia/c>); *Co Kaśka zrobi, to Maciek zje* (Adalberg, 1889–1894, s. 201); *Co ty jesz, daj mi też, moja matka piecze jabłka, dam ci też* (Adalberg, 1889–1894, s. 186); *Dobra żona tym się chlubi, że gotuje, co mąż lubi* (Adalberg, 1889–1894, s. 953); *Niewieścia rzecz nie rądzić, ale piec olatki* (Adalberg, 1889–1894, s. 692); *Na św. Piotra Palikory baba plasek upiecze i pożywi chłopu* (Adalberg, 1889–1894, s. 403); *Саме варило бабу постарило* (Плав'юк, 1996, с. 58); *Жінка голубочка пече млинці з полубочка, а мужик, щоб здоров, більши муки намолов* (Номис, 2003, с. 253); *Чоловік за поріг / за батіг, жінка за пиріг* (Номис, 2003, с. 188); *Коли ласувати, так ласувати, бий жінко ціле яйце в борщ* (Плав'юк, 1996, с. 53);

б) прання:

- (58) *Gdzie kaczka, tam i praczka* (Adalberg, 1889–1894, s. 193); *Kiedy kobieta chleb piecze i bieliznę pierze, ledwo jej ze złości diabeł nie bierze* (Adalberg, 1889–1894, s. 52); *В літі і качка прачка, а в зимі і жінка неборачка* (Плав'юк, 1946, с. 187); *В літі і качка прачка, а в зимі і Тереса не береться* (Плав'юк, 1946, с. 155);

в) прядіння:

- (59) *Chłop do serów, baba do kądzieli* (Adalberg, 1889–1894, s. 55); *Koń chłopu, kądziel babie, ląka bydłu, a chrap żabie* (Adalberg, 1889–1894, s. 221); *Niewieścia rzecz kądziel / Niewiasty kądziele patrzeć mają; Niewiasty się do kądziele urodziły* (Adalberg, 1889–1894, s. 339); *Miele językiem, jak baba kołowrotem* (Adalberg, 1889–1894, s. 189); *Jaka prządka, takie płótno; Która źle przędzie, męża mieć nie będzie* (Adalberg, 1889–1894, s. 440); *Напряла кітка півтора мітка, а кіт як зірвав, та й усе пірвав* (Плав'юк, 1946, с. 159); *Дівки, берить в руки хвучи (веретена), завтра Великдень!* (Панасенко, 2012, с. 266); *Дівки, не прядіть: виросте лопух — буде сорочка і квартух* (Номис, 2003, с. 212); *Кому що, а Хведорі пряджа* (Номис, 2003, с. 196);

г) шиття/вишивання:

- (60) *Panna wołu zje, a patazka wyhaftuje* (Adalberg, 1889–1894, s. 379); *Panna Klara, to zszywa, to rozpara* (Adalberg, 1889–1894, s. 207); *Szyje, jak stara baba po miesiściu* (Adalberg, 1889–1894, s. 703);

г) роботи в полі/саду:

- (61) *Do tego ci, jak chłopi do ziela* (Adalberg, 1889–1894, s. 669); *Обридло, як бабі жнива* (Номис, 2003, с. 298); *Прийшли жнива, ходить жінка, як нежнива, а як прийшла Покрова, то й жінка здорова* (Номис, 2003, с. 223);

д) збирання грибів:

- (62) *Latem zbiera baba grzyby, a chłop w niedzielę idzie z wędą na rybu* (Adalberg, 1889–1894, s. 259);

е) виготовлення і продаж тютюнових виробів:

- (63) *Вже тая умерла, що табаку терла, а ще тая жисє, що табаку продає* (Плав'юк, 1946, с. 327); *Табака гарна, терла жінка Ганна; стара мати вчила її м'яти, дочки розтирала, у ріжки насипали* (Номис, 2003, с. 258);

є) знахарство і ворожіння:

- (64) *Gdzie doktór nie może, tam baba pomoże; Każda baba doktór* (Adalberg, 1889–1894, s. 7); *Kto słaby, idź po radę do baby* (Adalberg, 1889–1894, s. 502); *Баба з лікарством, а Бог із помоччю* (Номис, 2003, с. 176); *Баба ворожила, та й головою наложила* (Номис, 2003, с. 222); *Сказала ворожка всім потрошка* (Плав'юк, 1946, с. 55); *Прийде сім баб, та скаже сім рад; Сто баб — сто болячок/лік; Що зілля, то баба; що баба, то лік* (Номис, 2003, с. 176); *Добре тому жити, чия мама вміє ворожити* (Плав'юк, 1946, с. 122);

ж) прибирання:

- (65) *Gdzie dużo gospodyń, tam sień nie miecioná / tam izba nie zamiecioná* (Adalberg, 1889–1894, s. 154); *Дівка заплетена, а хата не метена* (Плав'юк, 1996, с. 97); *Жона — княгиня, а хата не метена* (Плав'юк, 1996, с. 117); *Де багато господинь, там хата не метена* (Номис, 2003, с. 144).

Подані нижче паремії засвідчують стереотипні уявлення про те, що представниці жіночої статі не зналися на веденні господарства, бізнесі, війні, пилянні дерев, їзді верхи, ремонті возів:

- (66) *Księża gospodyni majątku nie przyczyni* (Adalberg, 1889–1894, s. 248); *Zna się, jak baba na wojni* (Adalberg, 1889–1894, s. 709); *Terefere kuku, (tyrum bzdurum kuku) strzela baba z łuku* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Сидить на коні, як жаба, а злетить як баба* (Плав'юк, 1946, с. 158); *Поїхала баба в ліс без сокири, без коліс, зачепила баба в пень та й сиділа цілий день* (Плав'юк, 1946, с. 5); *Жартувала баба з колесом, та в спицях застрягла* (Плав'юк, 1996, с. 112).

Останні три приказки, як і приказка *Kura pieje, kogut się śmieje* (Adalberg, 1889–1894, s. 253) відображають ситуацію, коли особа взялася не за свою справу.

У традиційному польському та українському суспільстві панувала думка про те, що жінки не могли обіймати високих посад і їх не сприймали серйозно в урядових установах:

- (67) *Nie baby rej wodzą, a senacie* (Adalberg, 1889–1894, s. 8); *Będziesz rządzić, jak będziesz miała szarą jupkę* (Adalberg, 1889–1894, s. 481); *Хоч піду я до вііта, та все я — кобіта* (Плав'юк, 1946, с. 44); *Як світ світом, не була й не буде баба віітом* (Плав'юк, 1946, с. 5).

5. Висновки

У польських і українських пареміях відображено стереотипні твердження про те, що представниці жіночої статі прагнуть створення сім'ї, не можуть реалізувати себе без чоловіка і бути щасливими. Фразеологічно-паремійний матеріал обох мов засвідчує погляди на материнство як щось природне та звичне. Стереотипна оцінка розумових здібностей, фізичної сили та витривалості жінок, увиразнена в пареміях, характеризується неоднозначністю. Типовою для обох культур є алюзія на ірраціональність, нелогічність, плаксивість і емоційну нестабільність представниць жіночої статі. Численну групу становлять паремії, що відображають стереотипні уявлення про риси характеру жінок.

Яскраво вираженим у фразеологічно-паремійному матеріалі польської та української мов є демонізування представниць жіночої статі, що знаходить вияв у твердженнях про те, що жінка може перевищити в злому нечисту силу, подібна до неї, є уособленням зла. Типовими для польських і українських паремій є образ жінки-спокусниці та стереотипне уявлення про жінок як несміливих і марнотратних.

У пареміях обох порівнюваних мов відображено поділ роботи на жіночу й чоловічу, погляд на жіночу працю як на легшу і меншоплатісну, позиціонування жінки як берегині й хранительки домашнього вогнища; особи, яка не може обіймати керівних посад і виконувати значущі соціальні ролі. Готування їжі, прання, прядіння, роботи в полі/саду, знахарство і ворожіння, прибирання як типово жіночі заняття репрезентовано як польськими, так і українськими пареміями.

Оцінювання жінок за зовнішністю й значну увагу до їхньої вроди більшою мірою відбиває фразеологічно-паремійний матеріал української мови. Українські паремії також наголошують на гнучкості й поступливості представниць жіночої статі, особливо молодого віку, а також на їхніх уподобаннях — любові до танців, солодкого, перебірливості в їжі.

Перспективу подальших наукових студій убачаємо в порівняльному аналізі індивідуальних рис представниць жіночої статі на матеріалі польських і українських паремій.

Список використаної літератури

- Бойко, Н. (2011). Стейкі словесні комплекси з гендерним компонентом в українській мові: об'єктивація ключових концептів. У *Незгасимий СЛОВОСВІТ: зб. наук. праць на пошану проф. В. С. Калашиника* (с. 234–242). ХНУ ім. В. Н. Каразіна.
- Гапєєва, І. М. (2018). Жіночі стереотипи в українських пареміях. *Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland: International Multidisciplinary Conference*, 4 (1), 164–167.
- Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика: колективна монографія. (2014). (Т. А. Космеда, Наук. ред.). ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; Коло.
- Капак, Ю. М. (2010). Універсальне та ідіостнічне у вербалізації гендерних стереотипів (на матеріалі німецької та української фразеології). *Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Сер.: Філологічна*, 13, 268–275.
- Кісь, О. (2012). *Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX — початок XX ст.)*. Літопис.
- Ковальчук, М. С., & Алексєєв, В. С. (2019). Мовне вираження гендерних стереотипів в українських фразеологізмах та пареміях. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 38 (1), 24–27.
- Космеда, Т., & Халіман, О. (2024). Семантика й прагматика фемінітивів жіночка, жінка в українській лінгвокультурі (синхронно-діахронний аспект). *Slavia Orientalis*, LXXIII (1), 195–212. <https://doi.org/10.24425/slo.2024.150669>.
- Лозицька, М. (2021). *Лінгвокультурний та прагматичний аспекти гендерно маркованих фразеологізмів сучасної німецької мови* [Дис. доктора філософії, Волинський національний університет імені Лесі Українки].
- Макарець, Ю. (2023). Фемінізовані назви осіб за видом діяльності у XX–XXI ст.: лінгвоevolюційний вимір (на матеріалі української мови). *Slavia Orientalis*, LXXII (2), 371–385. <https://doi.org/10.24425/slo.2023.146398>.
- Номис, М. (Уклад.). (2003). *Українські приказки, прислів'я і таке інше: зб. О. В. Марковича та ін.* (М. М. Пазяк, Прим. та вступна ст.). Львів.
- Пазяк, М. М. (Уклад.). (2001). *Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток*. Наукова думка.
- Панасенко, Т. М. (Уклад.). (2012). *Українські прислів'я і приказки*. Товариство «Бібколектор».
- Плав'юк, В. С. (Уклад.). (1946). *Приповідки або українсько-народна філософія* (Том 1). Альберта.
- Плав'юк, В. С. (Уклад.). (1996). *Українські приповідки* (Том II). Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків, Альбертський університет Асоціація Українських Піонерів Альберти.
- Пруднікова, А. О. (2019). Гендер у фразеологізмах із загальними іменами. *Закарпатські філологічні студії*, 9 (1), 125–129.
- Сєліванова, О. (2012). *Світ свідомості в мові*. Ю. Чабаненко.
- Сукаленко, Т. М. (2010). *Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові*. Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Українські прислів'я та приказки*. (1992). Товариство «Знання України».

- Adalberg, Samuel. (1889–1894). *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich*. Druk Emila Skiwińskiego. <http://surl.li/vgdusu>.
- Białek, Małgorzata. (2012). *Ilustrowany słownik przysłów. Ilustracje: Paweł Kołodziejski*. Wydawnictwo edukacyjne Greg.
- Jędrzejko, E. (1994). Kobieta w przysłowiaach, aforyzmach i anegdotach polskich. Konotacje i stereotypy. *Język a Kultura*, 9, 159–172.
- Olszewska, A. (2023). Stereotypy płci w stałych wyrażeniach używanych w języku norweskim i polskim (Gender stereotypes in Norwegian and Polish fixed expressions). *Język w Poznaniu*, 13–14 (16), 105–121.
- Przysłowia polskie. (2012). *OLiMP*. <http://przyslowia-polskie.pl/>.
- Wikisłownik. (2023). Kategoria: Polskie przysłowia. <https://pl.wiktionary.org/wiki>.

References

- Adalberg, Samuel. (1889–1894). *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich*. Druk Emila Skiwińskiego. <http://surl.li/vgdusu>.
- Białek, Małgorzata. (2012). *Ilustrowany słownik przysłów. Ilustracje: Paweł Kołodziejski*. Wydawnictwo edukacyjne Greg.
- Boiko, N. (2011). Stiiki slovesni kompleksy z hendernym komponentom v ukrainskii movi: ob'iektyvatsiia kliuchovykh kontseptiv. U *Nezghasymyi SLOVOSVIT* (s. 234–242). KhNU im. V. N. Karazina [in Ukrainian].
- Hapieieva, I. M. (2018). Zhinochi stereotypy v ukrainskykh paremiiakh. *Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland: International Multidisciplinary Conference*, 4 (1), 164–167 [in Ukrainian].
- Henderna linhvistyka v Ukraini: istoriia, teoretychni zasady, dyskursyvnna praktyka. (2014). (T.A. Kosmeda, Nauk. red.). KhNPU im. H. S. Skovorody; Kolo [in Ukrainian].
- Jędrzejko, E. (1994). Kobieta w przysłowiaach, aforyzmach i anegdotach polskich. Konotacje i stereotypy. *Język a Kultura*, 9, 159–172.
- Kapak, Yu. M. (2010). Universalne ta idioetniczne u verbalizatsii hendernykh stereotypiv (na materialii nimetskoj ta ukrainskoj frazeolohii). *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiia. Ser.: Filolohichna*, 13, 268–275 [in Ukrainian].
- Kis, O. (2012). *Zhinka v tradytsiinii ukrainskii kulturi (druha polovyna XIX — pochatok XX st.)*. Lito-pys [in Ukrainian].
- Kosmeda, T., & Khaliman, O. (2024). Semantyka i prahmatyka feminityviv zhinochka, zhinka v ukrainskii linhvokulturi (synkhronno-diahhronnyi aspekt). *Slavia Orientalis*, LXXXIII (1), 195–212. <https://doi.org/10.24425/slo.2024.150669> [in Ukrainian].
- Kovalchuk, M. S., & Aleksieiev, V. S. (2019). Movne vyrazhennia hendernykh stereotypiv v ukrainskykh frazeolohizmakh ta paremiiakh. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, 38 (1), 24–27 [in Ukrainian].
- Lozyska, M. (2021). *Linhvokulturnyi ta prahmatychnyi aspekty henderno markovanykh frazeolohizmiv suchasnoi nimetskoj movy* [Dys. doktora filosofii, Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky] [in Ukrainian].
- Makarets, Yu. (2023). Feminizovani nazvy osib za vydom diialnosti u XX–XXI st.: linhvoevolutsiinyi vymir (na materialii ukrainskoj movy). *Slavia Orientalis*, LXXXII (2), 371–385. <https://doi.org/10.24425/slo.2023.146398> [in Ukrainian].
- Nomys, M. (Uklad.). (2003). *Ukrainski pryslivia, prykazky ta porivniannia z literaturnykh pamiatok*. Lybid [in Ukrainian].

- Olszewska, A. (2023). Stereotypy płci w stałych wyrażeniach używanych w języku norweskim i polskim. *Język w Poznaniu*, 13–14 (16), 105–121.
- Panasenko, T. M. (Uklad.). (2012). *Ukrainski pryslivia i prykazky*. Tovarystvo “Bibkolektor” [in Ukrainian].
- Paziak, M. M. (Ed.). (2001). *Ukrainski pryslivia, prykazky ta porivniannia z literaturnykh pamiatok*. Naukova dumka [in Ukrainian].
- Plaviuk, V. S. (Ed.). (1946). *Prypovidky abo ukrainsko-narodna filosofia* (T. 1). Alberta [in Ukrainian].
- Plaviuk, V. S. (Ed.). (1996). *Ukrainski prypovidky* (T. II). Katedra ukrainskoi kultury ta etnohrafii im. Hutsuliakiv, Albertskiy universytet Asotsiatsiia Ukrainskykh Pioneeriv Alberty [in Ukrainian].
- Prudnikova, A. O. (2019). Hender u frazeolohizmakh iz zahalnymy imenamy. *Zakarpatski filolohichni studii*, 9 (1), 125–129 [in Ukrainian].
- Przysłowia polskie. (2012). *OLiMP*. <http://przyslowia-polskie.pl/>.
- Selivanova, O. (2012). *Svit svidomosti v movi*. Yu. Chabanenko [in Ukrainian].
- Sukalenko, T. M. (2010). *Metaforyczne vyrazhennia kontseptu ZhINKA v ukrainskii movi*. Instytut ukrainskoi movy; Vydavnychiy dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
- Ukrainski pryslivia ta prykazky*. (1992). Tovarystvo “Znannia Ukrainy” [in Ukrainian].
- Wikisłownik. (2023). Kategoria: Polskie przysłowia. <https://pl.wiktionary.org/wiki>.

Матеріал надійшов 26.08.2024

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)